UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

22 päivänä joulukuuta 2010 *

Asiassa C-303/08,

jossa on kyse EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Bundesverwaltungsgericht (Saksa) on esittänyt 24.4.2008 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 8.7.2008, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Land Baden-Württemberg

vastaan

Metin Bozkurt,

Vertreter des Bundesinteresses beim Bundesverwaltungsgerichtin

osallistuessa asian käsittelyyn,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

UNIONIN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. Tizzano sekä tuomarit J.-J. Kasel (esittelevä tuomari), A. Borg Barthet, E. Levits ja M. Berger,

julkisasiamies: E. Sharpston,
kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Land Baden-Württemberg, asiamiehenään M. Schenk,

– Saksan hallitus, asiamiehinään M. Lumma ja N. Graf Vitzthum,

– Tanskan hallitus, asiamiehinään J. Bering Liisberg ja R. Holdgaard,

– Italian hallitus, asiamiehenään G. Palmieri, avustajanaan avvocato dello Stato W. Ferrante,

– Euroopan komissio, asiamiehinään V. Kreuschitz ja G. Rozet,

kuultuaan julkisasiamiehen 8.7.2010 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee assosiaation kehittämisestä 19.9.1980 tehdyn assosiaationeuvoston päätöksen N:o 1/80 (jäljempänä päätös N:o 1/80) 7 artiklan ensimmäisen kohdan toisen luetelmakohdan tulkintaa. Assosiaationeuvosto perustettiin Euroopan talousyhteisön ja Turkin välisellä assosiaatiosopimuksella, jonka allekirjoittivat Ankarassa 12.9.1963 yhtäältä Turkin tasavalta ja toisaalta ETY:n jäsenvaltiot ja yhteisö ja joka tehtiin, hyväksyttiin ja vahvistettiin yhteisön puolesta 23.12.1963 tehdyllä neuvoston päätöksellä 64/732/ETY (EYVL 1964, 217, s. 3685).

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Land Baden-Württenberg (jäljempänä Land) ja Turkin kansalainen Metin Bozkurt ja joka koskee asianomaisen henkilön karkotusmenettelyä Saksan alueelta.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

3 Brysselissä 23.11.1970 allekirjoitetun lisäpöytäkirjan, joka tehtiin, hyväksyttiin ja vahvistettiin yhteisön puolesta 19.12.1972 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2760/72 (EYVL L 293, s. 1), 59 artiklan sanamuoto on seuraava:

”Tämän [pöytäkirjan] soveltamisalalla Turkkiin ei voida soveltaa edullisempaa kohtelua kuin se, jonka jäsenvaltiot myöntävät toisilleen yhteisön perustamissopimuksen mukaisesti.”

4 Päätöksen N:o 1/80 II luvun (”Sosiaaliset määräykset”) 1 jakson otsikkona on ”Työhön ja työntekijöiden vapaaseen liikkuvuuteen liittyvät kysymykset”. Kyseisen päätöksen 6–16 artikla sisältyvät tähän jaksoon.

5 Päätöksen N:o 1/80 6 artiklan 1 kohdan sanamuoto on seuraava:

”Jollei hänen perheenjäsentensä vapaata oikeutta työskentelyyn koskevista 7 artiklan määräyksistä muuta johdu, turkkilaisella työntekijällä, joka kuuluu laillisille työmarkkinoille tietyssä jäsenvaltiossa, on oikeus:

– työskenneltyään säännönmukaisesti yhden vuoden saada työlupansa uudistetuksi tässä jäsenvaltiossa samaa työnantajaa varten, jos hänellä on työpaikka;

– työskenneltyään säännönmukaisesti kolme vuotta vastaanottaa tässä jäsenvaltiossa valitsemaltaan saman ammattialan työnantajalta työtarjous, joka on tehty

tavanomaisin ehdoin ja joka on rekisteröity tämän valtion työvoimaviranomaisissa, jollei yhteisön jäsenvaltioiden työntekijöille annettavasta etusijasta muuta johdu;

– työskenneltyään säännönmukaisesti neljä vuotta tehdä tässä jäsenvaltiossa vapaasti minkälaista tahansa valitsemaansa palkattua työtä.”

6 Päätöksen N:o 1/80 7 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Jäsenvaltion laillisille työmarkkinoille kuuluvan turkkilaisen työntekijän perheenjäsenillä, joille on annettu lupa muuttaa työntekijän luokse, on oikeus:

– asuttuaan tässä jäsenvaltiossa säännönmukaisesti vähintään kolme vuotta vastaanottaa mikä tahansa työtarjous, jollei yhteisön jäsenvaltioiden työntekijöille annettavasta etusijasta muuta johdu;

– asuttuaan tässä jäsenvaltiossa säännönmukaisesti vähintään viisi vuotta tehdä tässä jäsenvaltiossa vapaasti minkälaista tahansa valitsemaansa palkattua työtä.

Turkkilaisten työntekijöiden lapset, jotka ovat saaneet ammattikoulutusta vastaanottavassa valtiossa, voivat tässä jäsenvaltiossa asumisensa kestosta riippumatta vastaanottaa tässä jäsenvaltiossa minkä tahansa työtarjouksen sillä edellytyksellä, että toinen vanhemmista on työskennellyt laillisesti kyseisessä jäsenvaltiossa vähintään kolme vuotta.”

7 Saman päätöksen 14 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

”Tämän jakson määräyksiä on sovellettava, jollei yleisen järjestyksen, turvallisuuden tai kansanterveyden vuoksi perustelluista rajoituksista muuta johdu.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

8 Turkissa 1959 syntynyt Bozkurt saapui huhtikuussa 1992 Saksan liittotasavallan alueelle.

9 Hän meni naimisiin syyskuussa 1993 sellaisen Turkin kansalaisen kanssa, joka työskenteli säännönmukaisessa palkatussa työssä Saksassa ja jolla tällä perusteella oli siellä pysyvä oleskelulupa. Bozkurtin vaimo sai Saksan kansalaisuuden vuonna 1999.

10 Bozkurt sai avioliiton solmimisen jälkeen lokakuussa 1993 määräaikaisen oleskeluluvan, joka muutettiin lokakuussa 1998 pysyväksi oleskeluluvaksi sen jälkeen, kun asianomainen henkilö oli täyttänyt päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäisen kohdan toisessa luetelmakohdassa asetetun viiden vuoden asumista koskevan edellytyksen.

11 Bozkurt on asunut erillään vaimostaan kesäkuusta 2000 lähtien. Puolisoiden avioliitto päättyi avioeroon marraskuussa 2003.

12 Bozkurt työskenteli oleskelunsa aikana Saksassa eri työnantajien palveluksessa. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan työsuhteiden tarkkaa kestoa ei ole voitu kuitenkaan selvittää, koska asianomainen henkilö ei ole esittänyt niistä konkreettisia tietoja eikä kirjallisia todisteita.

13 Bozkurt oli vuoden 2000 alusta lähtien noin 18 kuukauden pituisella sairauslomalla, jonka aikana häneltä leikattiin aivokasvain.

14 Bozkurtin työnantaja irtisanoi hänet sairausloman päätyttyä. Hän on ollut siitä lähtien työttömänä ja saanut Saksan sosiaaliturvalain II osan (Sozialgesetzbuch, Teil II) mukaisia toimeentuloetuuksia. Hänet sijoitettiin aluksi kaupungin ylläpitämään asunnottomien asuntolaan, ja vuoden 2005 marraskuusta alkaen hän on asunut veljeltään vuokraamassa asunnossa.

15 Bozkurt tuomittiin vuonna 1996 ja 2000 rangaistuksiin pahoinpitelystä ja vahingonteosta, minkä jälkeen vuoden 2004 toukokuussa hänen todettiin syyllistyneen vuoden 2002 heinäkuussa tapahtuneen Turkin matkan aikana puolisonsa raiskaamiseen ja pahoinpitelyyn. Bozkurtin voitettua asian osittain valitustuomioistuimessa hänelle tuomitun rangaistuksen lopulliseksi määräksi vahvistettiin 17.1.2005 kahden vuoden vankeusrangaistus, joka määrättiin suoritettavaksi koko ajalta ehdollisena, ja Bozkurt vapautettiin tutkintavankeudesta.

16 Land määräsi Bozkurtin karkotettavaksi 26.7.2005 tehdyllä ja välittömästi täytäntöön pantavaksi määrätyllä päätöksellä (jäljempänä karkotuspäätös). Land viittasi päätöksensä perusteluina Bozkurtin saamaan viimeiseen tuomioon, joka vahvisti hänen taipumuksensa väkivallan käyttöön. Land katsoi, ettei Bozkurt voi vedota päätöksen N:o 1/80 6 ja 7 artiklan perusteella saataviin oikeuksiin siksi, että hän ei ollut löytänyt kohtuullisessa ajassa työpaikkansa menettämisen jälkeen uutta työtä eikä ollut myöskään nähnyt kunnolla vaivaa sen eteen.

17 Bozkurt nosti karkotuspäätöksestä kanteen Verwaltungsgericht Stuttgartissa, joka ensiksi määräsi päätöksen täytäntöönpanon lykättäväksi ja kumosi myöhemmin 5.7.2006 antamallaan tuomiolla karkotuspäätöksen.

18 Land valitti Verwaltungsgericht Stuttgartin tuomiosta Verwaltungsgerichtshof Baden-Württembergiin, joka hylkäsi valituksen 14.3.2007 antamallaan tuomiolla. Valitustuomioistuin katsoi nimittäin, että Bozkurt voi vedota Saksassa jo täyttyneiden säännönmukaisten asumisajanjaksojen osalta päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäisen kohdan toiseen luetelmakohtaan perustuvaan oleskeluoikeuteen. Näin ollen karkotuspäätös oli lainvastainen, koska se ei ollut unionin kansalaiseen sovellettavien sellaisten edellytysten mukainen, joita unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan on noudatettava sellaisten Turkin kansalaisten osalta, jotka ovat saaneet oleskeluoikeuden päätöksen N:o 1/80 nojalla. Valitustuomioistuin katsoi lisäksi, ettei Bozkurt menetä päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäisen kohdan toisen luetelmakohdan nojalla saamaansa oikeusasemaa siksi, että hän oli ollut työttömänä vuodesta 2000 lähtien, eikä siksi, että hän ei kenties koskaan palaa työmarkkinoille vakavan sairautensa takia, tai siksi, että hän oli ollut vankilassa noin yhdeksän kuukauden ajan, koska unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan oleskeluoikeus ei riipu enää sen jälkeen kun se on saatu siitä, että sen saamisen edellytykset täyttyvät edelleen.

19 Land teki Bundesverwaltungsgerichtshofille Revision-valituksen, jossa se totesi yhtäältä, että Bozkurt oli sillä välin menettänyt Saksassa oleskeluoikeutensa, koska hän oli jäänyt työmarkkinoiden ulkopuolelle, ja toisaalta, että hän ei voinut pätevästi vedota päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäiseen kohtaan, koska hän oli vakavasti loukannut sellaisen henkilön ruumiillista koskemattomuutta, jolta hän johtaa nämä oikeutensa.

20 Bundesverwaltungsgericht yhtyy Verwaltungsgerichtshof Baden-Württembergin 14.3.2007 antamassaan tuomiossa esittämään oikeudelliseen analyysiin ja toteaa, että sen käsiteltävänä olevan asian ratkaisemiseksi on tärkeää määrittää se, pystyikö

Bozkurt karkotuspäätöksen tekoajankohtana vetoamaan päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäisen kohdan mukaiseen suojaan.

21 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, ettei unionin tuomioistuin ole vielä ratkaissut sitä, lakkaako sellainen oleskeluoikeus, jonka Turkin kansalainen on saanut jäsenvaltion työmarkkinoille säännönmukaisesti kotoutuneen turkkilaisen työntekijän perheenjäsenenä kyseisessä jäsenvaltiossa, olemasta voimassa siksi, että puolisoiden avioliitto on purkautunut sen jälkeen, kun henkilö on saanut asianmukaisesti tämän oleskeluoikeuden.

22 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy lisäksi, voiko Bozkurtin kaltainen Turkin kansalainen – kun otetaan huomioon pääasian erityiset tosiseikat – vedota pätevästi päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäiseen kohtaan perustuvaan oleskeluoikeuteen siten, ettei tätä voida pitää väärinkäyttönä. Erityisesti on ratkaistava se, voiko oikeuden laillisesti saanut henkilö menettää kyseisen oikeuden silloin, kun jälkikäteen ilmenee, että hän on menetellyt sopimattomasti sellaista henkilöä kohtaan, jolta hän on johtanut tämän oikeuden.

23 Koska Bundesverwaltungshof katsoi, että sen käsiteltäväksi saatetun riidan ratkaiseminen edellyttää päätöksen N:o 1/80 tulkintaa, se on päättänyt lykätä asian ratkaisemista ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Säilyykö jäsenvaltion laillisille työmarkkinoille kuuluvan turkkilaisen työntekijän aviopuolison perheenjäsenenä päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäisen kohdan toisen luetelmakohdan nojalla saama työskentely- ja oleskeluoikeus myös avioeron jälkeen?

Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi:

2) Onko vetoaminen päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäisen kohdan toisen luetelmakohdan mukaiseen entisen aviovaimon välityksellä saatuun oleskeluoikeuteen oikeuden väärinkäyttöä, kun Turkin kansalainen on kyseisen oikeudellisen aseman saatuaan raiskannut entisen aviovaimonsa ja pahoinpidellyt tätä ja kun hänet on tuomittu kyseisestä teosta kahden vuoden vankeusrangaistukseen?"

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen kysymys

24 Kuten asiakirjoista käy ilmi, kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävässä asiassa kyseessä oleva Turkin kansalainen täytti ennen avioliittonsa purkautumista kaikki ne edellytykset, jotka vaaditaan, jotta henkilö voi laillisesti saada päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäisen kohdan toisessa luetelmakohdassa määrätyn oikeudellisen aseman.

25 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämä kysymys on täten ymmärrettävä siten, että se haluaa tietää, onko päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäistä kohtaa tulkittava siten, että pääasiassa kyseessä olevan kaltainen Turkin kansalainen, jolla on jäsenvaltion laillisille työmarkkinoille kuuluvan turkkilaisen työntekijän perheenjäsenenä ja sillä perusteella, että hän oli asunut puolisonsa luona keskeytyksettä vähintään viiden vuoden ajan, päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäisen kohdan

toisen luetelmakohdan perusteella saatuun oikeudelliseen asemaan liittyvät oikeudet, menettää nämä oikeudet oikeuksien saamisen jälkeen myönnetyn avioeron takia.

26 Kysymykseen vastaamista varten on ensinnäkin tärkeätä todeta, että kuten päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäisen kohdan sanamuodosta jo käy ilmi, tässä määräyksessä tarkoitettujen oikeuksien saaminen edellyttää kahden kumulatiivisen edellytyksen täyttymistä, eli yhtäältä sen, että kyseisen henkilön on oltava vastaanottavan jäsenvaltion laillisille työmarkkinoille jo kuuluvan turkkilaisen työntekijän perheenjäsen, ja toisaalta sen, että hänellä on oltava tämän valtion toimivaltaisten viranomaisten antama lupa muuttaa tämän työntekijän luokse kyseiseen jäsenvaltioon. Tässä asiassa on riidatonta, että sekä Bozkurt että hänen puolisonsa täyttivät nämä edellytykset.

27 Toiseksi tämän tuomion edellisessä kohdassa luetellut edellytykset täyttävälle Turkin kansalaiselle edellä mainitun määräyksen perusteella annettuja oikeuksia laajennetaan sopimuspuolten tällä määräyksellä käyttöönottaman järjestelmän mukaisesti asteittain sen mukaan, kuinka pitkän ajan asianomainen henkilö on tosiasiallisesti asunut sellaisen turkkilaisen työntekijän kanssa, joka jo asuu säännönmukaisesti vastaanottavassa jäsenvaltiossa.

28 Näin ollen Turkin kansalainen saa tällaisen kolmen vuoden säännönmukaisen asumisen jälkeen oikeuden vastaanottaa minkä tahansa työtarjouksen, jollei Euroopan unionin jäsenvaltioiden työntekijöille annettavasta etusijasta muuta johdu (päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäisen kohdan ensimmäinen luetelmakohta).

29 Asuttuaan tämän jälkeen säännöksenmukaisesti vielä kaksi vuotta vastaanottavan jäsenvaltion alueella samalla Turkin kansalaisella on oikeus tehdä vapaasti minkälaista tahansa valitsemaansa palkattua työtä (saman päätöksen 7 artiklan ensimmäisen kohdan toinen luetelmakohta). Nyt käsiteltävässä asiassa Bozkurt täyttää kiistatta tämän kriteerin.

30 Tässä yhteydessä on todettava, että toisin kuin päätöksen N:o 1/80 6 artiklan 1 kohdan mukaisessa järjestelmässä, joka perustuu tiettyjen ajanjaksojen ajan kestäneeseen säännönmukaiseen työskentelyyn, saman päätöksen 7 artiklan ensimmäisen kohdan soveltamisen kannalta merkityksellinen kriteeri on näin ollen säännönmukainen asuminen turkkilaisen siirtotyöläisen luona. Asianomaiselle henkilölle annetaan tällaisen tietyn ajanjakson ajan kestäneen asumisen jälkeen oikeus työskennellä ilman, että viimeksi mainitussa määräyksessä olisi asetettu työskentelyä koskeva velvollisuus tai tehty työskentelystä edellytys jonkin päätöksessä N:o 1/80 taatun oikeuden saamiselle (ks. vastaavasti mm. asia C-373/03, Aydinli, tuomio 7.7.2005, Kok., s. I-6181, 29 ja 31 kohta; asia C-325/05, Derin, tuomio 18.7.2007, Kok., s. I-6495, 56 kohta ja asia C-453/07, Er, tuomio 25.9.2008, Kok., s. I-7299, 31–34 kohta). Pääasiassa kyseessä olevan Turkin kansalaisen työskentelytilanteella ei ole siten mitään merkitystä.

31 Kolmanneksi on korostettava, että oikeuskäytännössä on jo todettu useaan kertaan yhtäältä, että 7 artiklan ensimmäisellä kohdalla on välitön oikeusvaikutus, ja toisaalta, että tässä määräyksessä mainitut asumisajanjaksot edellyttävät, että vastaava oleskeluoikeus tunnustetaan, sillä asumisajanjaksoilla ei muutoin ole vaikutusta (ks. mm. em. asia Er, tuomion 25 ja 26 kohta sekä asia C-337/07, Altun, tuomio 18.12.2008, Kok., s. I-10323, 20 ja 21 kohta).

32 Neljänneksi on tärkeää korostaa, että päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäisen kohdan oikeuksien asteittaista hankkimista koskevalla järjestelmällä pyritään kahteen tavoitteeseen.

33 Kyseisellä määräyksellä pyritään ensinnäkin ennen ensimmäisen kolmen vuoden ajanjakson päättymistä siihen, että siirtotyöläisen perheenjäsenet saavat mahdollisuuden oleskella tämän luona, jotta perheen yhdistämisellä helpotetaan vastaanottavaan jäsenvaltioon jo säännönmukaisesti kotoutuneen turkkilaisen työntekijän työskentelyä ja oleskelua (ks. mm. asia C-351/95, Kadiman, tuomio 17.4.1997, Kok., s. I-2133, 35

ja 36 kohta; asia C-65/98, Eyüp, tuomio 22.6.2000, Kok., s. I-4747, 26 kohta ja asia C-467/02, Cetinkaya, tuomio 11.11.2004, Kok., s. I-10895, 25 kohta).

34 Tällä määräyksellä halutaan toiseksi vahvistaa turkkilaisen siirtotyöläisen perheen pysyvää sopeutumista vastaanottavaan jäsenvaltioon myöntämällä asianomaiselle perheenjäsenelle kolmen vuoden säännönmukaisen asumisen jälkeen mahdollisuus päästä itse työmarkkinoille. Pääasiallinen tarkoitus on täten vahvistaa kyseisen perheenjäsenen, joka on jo tässä vaiheessa säännönmukaisesti kotoutunut vastaanottavaan jäsenvaltioon, asemaa antamalla hänelle keino ansaita itse oma toimeentulonsa kyseisessä jäsenvaltiossa ja näin ollen hankkia siirtotyöläisen asemaan nähden itsenäinen asema (ks. mm. em. asia Eyüp, tuomion 26 kohta; em. asia Cetinkaya, tuomion 25 kohta; em. asia Aydinli, tuomion 23 kohta ja em. asia Derin, tuomion 50 ja 71 kohta).

35 Oikeuskäytännössä on päätelty tästä, että vaikka perheenjäsen on periaatteessa – ja jollei laillisista syistä muuta johdu – velvollinen asumaan tosiasiallisesti yhdessä siirtotyöläisen kanssa niin pitkään kuin hänellä itsellään ei ole oikeutta päästä työmarkkinoille – toisin sanoen kolmen vuoden ajanjakson päättymiseen asti –, näin ei enää ole sen jälkeen, kun asianomainen henkilö on itse saanut laillisesti tämän oikeuden päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäisen kohdan ensimmäisen luetelmakohdan nojalla, eikä tällaista velvollisuutta ole sitä suuremmalla syyllä silloin, kun hänellä on viiden vuoden jälkeen ehdoton oikeus työhön (ks. em. asia Derin, tuomion 51 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

36 Jos nimittäin päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäisen kohdan edellytykset täyttyvät, tällä määräyksellä annetaan turkkilaisen työntekijän perheenjäsenelle oma oikeus työmarkkinoille pääsyyn vastaanottavassa jäsenvaltiossa ja vastaavasti oikeus jatkaa oleskeluaan kyseisen valtion alueella.

37 Näiden oikeuksien alkuperänä on tosin se asema, joka sillä turkkilaisella työntekijällä, jonka välityksellä hänen perheenjäsenensä on saanut oleskeluoikeuden, menneisyydessä oli vastaanottavan valtion alueella.

38 Kuitenkin on niin, kuten Euroopan komissio toteaa perustellusti kirjallisissa huomautuksissaan, että heti kun tällaisen työntekijän perheenjäsen on itse saanut itsenäisen oikeuden päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäisen kohdan nojalla, hän on kotoutunut riittävästi vastaanottavaan jäsenvaltioon, jotta hänen asemaansa voidaan pitää sellaisena, että se voidaan irrottaa hänelle tämän valtion alueelle pääsyn mahdollistaneen perheenjäsenen asemasta, ja pitää näin ollen itsenäisenä asemana hänen kyseisen perheenjäsenensä asemaan nähden (ks. vastaavasti em. asia Derin, tuomion 50 ja 71 kohta ja em. asia Altun, tuomion 59 ja 63 kohta).

39 Tällaiseen tulkintaan on päädyttävä myös kokonaisuutena tarkastellun päätöksen N:o 1/80 tarkoituksen perusteella, josta on toistuvasti todettu, että sillä pyritään parantamaan turkkilaisten siirtotyöläisten asemaa vastaanottavassa jäsenvaltiossa edistämällä sellaisten Turkin kansalaisten asteittaista kotoutumista vastaanottavaan jäsenvaltioon, jotka täyttävät jossakin tämän päätöksen määräyksessä määrätyt edellytykset ja joille kuuluu tästä syystä siinä heille myönnettyjä oikeuksia (ks. mm. asia C-329/97, Ergat, tuomio 16.3.2000, Kok., s. I-1487, 43 ja 44 kohta; em. asia Derin, tuomion 53 kohta ja em. asia Altun, tuomion 28 ja 29 kohta).

40 Oikeuskäytännössä on katsottu tällaisesta näkökulmasta, että Bozkurtin päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäisen kohdan perusteella laillisesti saamien oikeuksien kaltaiset oikeudet ovat olemassa siitä riippumatta, täyttyvätkö näiden oikeuksien syntymiseen vaadittavat edellytykset edelleen (ks. em. asia Ergat, tuomion 40 kohta; em. asia Cetinkaya, tuomion 31 kohta; em. asia Aydinli, tuomion 26 kohta; em. asia Derin, tuomion 53 kohta ja em. asia Altun, tuomion 36 kohta), joten perheenjäsen, jolla on jo oikeuksia tämän päätöksen nojalla, voi vahvistaa asteittain asemansa vastaanottavassa jäsenvaltiossa ja kotoutua sinne pysyvästi siten, että hän viettää siihen henkilöön

nähden itsenäistä elämää, jonka välityksellä hän on saanut nämä oikeutensa (ks. vastaavasti em. asia Ergat, tuomion 43 ja 44 kohta).

41 Tämän tuomion edellisessä kohdassa mieleen palautettu tulkinta on ainoastaan ilmaus saavutettujen oikeuksien kunnioittamista koskevasta yleisemmästä periaatteesta, sellaisena kuin se on otettu asiassa C-237/91, Kus, 16.12.1992 annettuun tuomioon (Kok., s. I-6781, Kok. Ep. XIII, s. I-255, 21 ja 22 kohta); kyseisen periaatteen mukaan on niin, että heti kun Turkin kansalainen voi pätevästi vedota päätöksen N:o 1/80 jonkin määräyksen mukaisiin oikeuksiin, nämä oikeudet eivät enää riipu niiden syntymiseen johtaneiden olosuhteiden jatkumisesta, koska kyseisessä päätöksessä ei ole asetettu tällaista edellytystä. Asiassa Kus annetussa tuomiossa kyseinen olosuhde oli juuri avioliitto, jonka perusteella kyseinen Turkin kansalainen sai tulla vastaanottavan jäsenvaltion alueelle ja joka oli päättynyt eroon ajankohtana, jona asianomainen henkilö oli jo saanut oikeuksia, kyseisessä asiassa päätöksen N:o 1/80 6 artiklan 1 kohdan nojalla. Tätä samaa periaatetta katsottiin asiassa C-355/93, Eroglu, 5.10.1994 annetun tuomion (Kok., s. I-5113) 22 kohdassa voitavan soveltaa saman päätöksen 7 artiklan yhteydessä (ks. vastaavasti mm. em. asia Ergat, tuomion 40 kohta; em. asia Aydinli, tuomion 26 kohta; em. asia Derin, tuomion 50 kohta ja em. asia Altun, tuomion 42 ja 43 kohta).

42 Viidenneksi on todettava siltä osin kuin kyse on olosuhteista, jotka johtavat niiden oikeuksien menettämiseen, jotka päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäisessä kohdassa myönnetään turkkilaisen työntekijän mainitussa kohdassa määrätyt edellytykset täyttäville perheenjäsenille, että oikeuskäytännössä on myös vakiintuneesti todettu, että näiden oikeuksien osalta voi olla ainoastaan kahdenlaisia rajoituksia: joko turkkilaisen siirtotyöläisen oleskelu vastaanottavan jäsenvaltion alueella merkitsee hänen oman käyttäytymisensä takia todellista ja vakavaa vaaraa saman päätöksen 14 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulle yleiselle järjestykselle, turvallisuudelle tai kansanterveydelle tai asianomainen on poistunut kyseisen valtion alueelta merkittäväksi ajaksi ilman perusteltua syytä (ks. mm. em. asia Er, tuomion 30 kohta ja em. asia Altun, tuomion 62 kohta).

43 Vakiintuneessa oikeuskäytännössä on vahvistettu, että tämän tuomion edellisessä kohdassa mainitut rajoitukset ovat luonteeltaan tyhjentäviä (ks. mm. em. Cetinkaya, tuomion 38 kohta; em. asia Derin, tuomion 54 kohta; em. asia Er, tuomion 30 kohta ja em. asia Altun, tuomion 62 kohta).

44 Kaikkien edellä mainittujen seikkojen perusteella puolisoiden avioerolla, jos se myönnetään sen jälkeen kun kyseinen perheenjäsen on asianmukaisesti saanut päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäisen kohdan nojalla myönnettäviä oikeuksia, ei ole mitään merkitystä sen suhteen, säilyvätkö nämä oikeudet voimassa niiden haltijan osalta, silloinkaan, kun viimeksi mainittu henkilö pystyi alun perin saamaan ne ainoastaan entisen puolisonsa välityksellä.

45 Tämän tuomion edellisessä kohdassa esitetty tulkinta ei ole ristiriidassa 23.11.1970 allekirjoitetun lisäpöytäkirjan 59 artiklan vaatimusten kanssa. Kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 50–52 kohdassa sen kaltaisten syiden perusteella, jotka on esitetty edellä mainitussa asiassa Derin annetun tuomion 62–67 kohdassa ja asiassa C-349/06, Polat, 4.10.2007 annetun tuomion (Kok., s. I-8167) 21 kohdassa, turkkilaisen siirtotyöläisen perheenjäsenen tilannetta nimittäin ei voida tehokkaasti rinnastaa jäsenvaltion kansalaisen perheenjäsenen tilanteeseen heidän oikeusasemiensa välisten huomattavien erojen takia (ks. vastaavasti em. asia C-462/08, Bekleyen, tuomio 21.1.2010, Kok., s. I-563, 35–38 ja 43 kohta).

46 Edellä todetun perusteella ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäistä kohtaa on tulkittava siten, että pääasiassa kyseessä olevan kaltainen Turkin kansalainen, jolla on jäsenvaltion laillisille työmarkkinoille kuuluvan turkkilaisen työntekijän perheenjäsenenä ja sillä perusteella, että hän oli asunut puolisonsa luona keskeytyksettä vähintään viiden vuoden ajan, päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäisen kohdan toisen luetelmakohdan perusteella saatuun

oikeudelliseen asemaan liittyviä oikeuksia, ei menetä näitä oikeuksia niiden saamisen jälkeen myönnetyn avioeron takia.

Toinen kysymys

47 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on niin, että yksityiset oikeussubjektit eivät saa vedota unionin oikeuden oikeusnormeihin vilpillisesti tai käyttää niitä väärin ja että kansalliset tuomioistuimet voivat tapauskohtaisesti objektiivisten seikkojen perusteella ottaa huomioon sen, että asianomainen henkilö on käyttänyt oikeuttaan väärin tai menetellyt vilpillisesti, jättääkseen tarvittaessa soveltamatta häneen kyseisen oikeuden säännöksiä ja määräyksiä (ks. mm. asia C-212/97, Centros, tuomio 9.3.1999, Kok., s. I-1459, 25 kohta; asia C-255/02, Halifax ym., tuomio 21.2.2006, Kok., s. I-1609, 68 kohta ja asia C-16/05, Tum ja Dari, tuomio 20.9.2007, Kok., s. I-7415, 64 kohta).

48 Oikeuskäytännössä on suljettu täten pois se, että sellaiset työskentelyajanjaksot, jotka Turkin kansalainen on voinut täyttää ainoastaan tuomioon johtaneen vilpillisen menettelyn takia, voitaisiin katsoa päätöksen N:o 1/80 6 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuiksi säännönmukaisiksi ajanjaksoiksi, sillä asianomainen henkilö ei todellisuudessa täyttänyt tässä määräyksessä määrättyjä edellytyksiä, eikä hän voinut tästä syystä saada laillisesti oikeutta sen perusteella (ks. asia C-285/95, Kol, tuomio 5.6.1997, Kok., s. I-3069, 26 ja 27 kohta sekä asia C-37/98, Savas, tuomio 11.5.2000, Kok., s. I-2927, 61 kohta).

49 Ei nimittäin voida sallia, että Turkin kansalainen yrittää hankkia perusteettomasti päätöksen N:o 1/80 jossakin määräyksissä taattuja etuja.

50 Nyt käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen unionin tuomioistuimelle toimittamista asiakirjoista käy kuitenkin ilmi, että tällä hetkellä Bundesverwaltungsgerichtin käsiteltävänä olevassa asiassa asiaratkaisuja antaneet kansalliset tuomioistuimet ovat todenneet nimenomaisesti, että Bozkurtilla on laillisesti päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäisen kohdan toisessa luetelmakohdassa tarkoitettu oikeudellinen asema. Unionin tuomioistuimessa ei lisäksi ole esitetty mitään sellaista, jonka perusteella voitaisiin olettaa, että pääasiassa olisi ollut kyseessä lumeliitto, jonka solmimisen ainoana tarkoituksena olisi saada väärinkäytösluonteisesti ETY:n ja Turkin välistä assosiaatiota koskevassa oikeudessa määrättyjä etuja.

51 Tällaisessa tilanteessa on todettava, että kansallisen tuomioistuimen käsiteltävänä olevassa asiassa Bozkurt ainoastaan käyttää hänelle päätöksessä N:o 1/80 nimenomaisesti myönnettyjä sellaisia oikeuksiaan, joiden saamisen kaikki edellytykset hän on täyttänyt.

52 Sitä, että Turkin kansalainen vetoaa täysimääräisesti päätöksessä N:o 1/80 taattuihin oikeuksiin, jotka hän on saanut säännönmukaisesti menneisyydessä, ei voida sellaisenaan katsoa oikeuden väärinkäytöksi.

53 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on esittämättä kuitenkaan päätöksen N:o 1/80 14 artiklan 1 kohdan tulkintaa koskevaa kysymystä pohtinut sitä, eikö kansallisen tuomioistuimen käsiteltävänä olevan asian erityisissä olosuhteissa se, että Bozkurt vetoaa saman päätöksen 7 artiklan ensimmäisen kohdan nojalla saamaansa oikeudelliseen asemaan, ole yleisen järjestyksen vastaista, koska hän on syyllistynyt tämän aseman saamisen jälkeen vakavaan rikokseen samaa ihmistä kohtaan, jonka välityksellä hän on voinut saada tämän aseman.

54 Tästä on täsmennettävä, että juuri päätöksen N:o 1/80 14 artiklan 1 kohta on asianmukainen oikeusperusta, kun päätetään siitä, missä määrin rikoksista tuomitulta Turkin kansalaiselta voidaan evätä hänen päätöksen N:o 1/80 nojalla välittömästi

saamansa oikeudet karkottamalla hänet vastaanottavasta jäsenvaltiosta (ks. mm. em. asia Derin, tuomion 74 kohta).

55 Kun on kyse kyseisen määräyksen yleiseen järjestykseen perustuvan poikkeuksen soveltamisalan määrittämisestä, on viitattava vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan siihen, miten samaa poikkeusta on tulkittu työntekijöiden vapaan liikkuvuuden osalta silloin, kun on kyse unionin jäsenvaltioiden kansalaisista (ks. mm. em. asia Polat, tuomion 30 kohta).

56 Oikeuskäytännössä on aina korostettu sitä, että tätä poikkeusta on tulkittava suppeasti, koska sillä poiketaan henkilöiden vapaata liikkuvuutta koskevasta perusperiaatteesta, eivätkä jäsenvaltiot voi yksipuolisesti määritellä sen ulottuvuutta (ks. mm. em. asia Polat, tuomion 33 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

57 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kansallisten viranomaisten mahdollisuus vedota yleiseen järjestykseen edellyttää sitä, että kyse on sen yhteiskuntajärjestyksen häiriön lisäksi, jonka jokainen lain rikkominen muodostaa, johonkin yhteiskunnan olennaiseen etuun vaikuttavasta todellisesta ja riittävän vakavasta uhasta (em. asia Polat, tuomion 34 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

58 Yleisen järjestyksen tai turvallisuuden vuoksi toteutettujen toimenpiteiden on perustuttava yksinomaan asianomaisen henkilön omaan käyttäytymiseen. Tällaista toimenpidettä ei siis voida määrätä automaattisesti rikostuomion perusteella ja yleisestävyyden vuoksi (em. asia Polat, tuomion 31 ja 35 kohta).

59 Rikostuomiota saadaan siten käyttää tällaisen toimenpiteen perusteena vain, jos tuomioon johtaneista seikoista käy ilmi, että henkilön oma käyttäytyminen muodostaa välittömän uhan yleiselle järjestykselle (ks. em. asia Polat, tuomion 32 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

60 Asianomaisten kansallisten viranomaisten tehtävänä on siten arvioida tapaus tapaukselta rikoksentekijän omaa käyttäytymistä ja sitä, merkitseekö tämä käyttäytyminen välitöntä, todellista ja riittävän vakavaa vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle, ja lisäksi kyseisten viranomaisten on huolehdittava sekä suhteellisuusperiaatteen että asianomaisen henkilön perusoikeuksien kunnioittamisesta. Erityisesti on katsottava, että päätöksen N:o 1/80 14 artiklan 1 kohtaan perustuvasta karkotuksesta voidaan päättää ainoastaan, jos asianomaisen henkilön oma käyttäytyminen viittaa konkreettiseen vaaraan uusista yleiseen järjestykseen kohdistuvista vakavista häiriöistä (ks. em. asia Derin, tuomion 74 kohta).

61 Kun otetaan huomioon kaikki edellä olevat seikat, toiseen kysymykseen on vastattava, että

– se, että pääasiassa kyseessä olevan kaltainen Turkin kansalainen vetoaa päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäisen kohdan nojalla laillisesti saatuun oikeuteen, ei ole oikeuden väärinkäyttöä myöskään silloin, kun asianomainen henkilö on sen jälkeen, kun hän on saanut tämän oikeuden entisen aviovaimonsa välityksellä, syyllistynyt tätä kohtaan vakavaan rikokseen, josta hänet on tuomittu

– sen sijaan saman päätöksen 14 artiklan 1 kohta ei ole esteenä rikostuomioita saaneen Turkin kansalaisen karkottamiselle, kunhan tämän oma käyttäytyminen muodostaa johonkin yhteiskunnan olennaiseen etuun vaikuttavan välittömän,

todellisen ja riittävän vakavan uhan. Toimivaltaisen kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on arvioida, onko tästä kyse pääasiassa.

Oikeudenkäyntikulut

62 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Assosiaation kehittämisestä 19.9.1980 tehdyn assosiaationeuvoston, joka perustettiin Euroopan talousyhteisön ja Turkin välisellä assosiaatiosopimuksella, päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäistä kohtaa on tulkittava siten, että pääasiassa kyseessä olevan kaltainen Turkin kansalainen, jolla on jäsenvaltion laillisille työmarkkinoille kuuluvan turkkilaisen työntekijän perheenjäsenenä ja sillä perusteella, että hän oli asunut puolisonsa luona keskeytyksettä vähintään viiden vuoden ajan, päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäisen kohdan toisen luetelmakohdan perusteella saatuun oikeudelliseen asemaan liittyviä oikeuksia, ei menetä näitä oikeuksia niiden saamisen jälkeen myönnetyn avioeron takia.

2) Se, että pääasiassa kyseessä olevan kaltainen Turkin kansalainen vetoaa päätöksen N:o 1/80 7 artiklan ensimmäisen kohdan nojalla laillisesti saatuun oikeuteen, ei ole oikeuden väärinkäyttöä myöskään silloin, kun asianomainen henkilö on sen jälkeen, kun hän on saanut tämän oikeuden entisen aviovaimonsa välityksellä, syyllistynyt tätä kohtaan vakavaan rikokseen, josta hänet on tuomittu.

Sen sijaan saman päätöksen 14 artiklan 1 kohta ei ole esteenä rikostuomioita saaneen Turkin kansalaisen karkottamiselle, kunhan tämän oma käyttäytyminen muodostaa yhteiskunnan johonkin olennaiseen etuun vaikuttavan välittömän, todellisen ja riittävän vakavan uhan. Toimivaltaisen kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on arvioida, onko tästä kyse pääasiassa.

Allekirjoitukset